

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ
TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

**"MODERN EDEBİYATTA 'KARATAHTA ORMANI' VE TOPLUMSAL VE
BİREYSEL ŞİDDET"**

Öğrencinin Adı Soyadı: Ege Yücel

Öğrencinin Diploma Numarası: D001129-0111

Kılavuz Öğretmen: Işıl Çirakoğlu

Sözcük Sayısı: 3906

ARAŞTIRMA SORUSU: Anthony Burgess'in Otomatik Portakal Ve Mehmet Eroğlu'nun Kusma Kulübü adlı yapıtlarında şiddet olgusu nasıl işlenmiştir?

ÖZ [ABSTRACT]

Türkçe A Dersi kapsamında hazırlanan bu tez çalışmasında Anthony Burgess'in Otomatik Portakal ve Mehmet Eroğlu'nun Kusma Kulübü isimli yapıtlarında önemli yere sahip olan şiddet olgusunun toplumsal ve bireysel boyuttaki sebep ve sonuçları incelenmiş ve karşılaştırma yoluyla iki yapıtın arasındaki benzerlik ve farklılıklar ortaya konulmuştur. Tezin konusunun ve yapıtlarının seçilmesinde yapıtların gerçekliklerinin birbiriyle olduğu kadar günümüz toplumlarıyla da olan ortaklık ve bağlarının bulunması etkili olmuştur.

İki yapıtta da şiddetin önce bireysel, sonra ise toplumsal boyutta sebepleri ve dışavurumu incelenmiştir. Otomatik Portakal'da bireyleri şiddete iten etkenlerin büyük ölçüde bireysel boyutta olduğu sonucuna ulaşılmış ve buna kanıt olarak yapıttaki figürlerin fiziksel ve sözel şiddet eylemleri sırasında artistik kaygı ve düzen gibi unsurlara yer vermeleri gösterilmiştir. Buna karşılık Mehmet Eroğlu'nun Kusma Kulübü'nde ise toplumsal boyuttaki şiddetin öne çıktığı ve şiddetin toplumun yapısındaki adaletsizliğe verilen tepki olduğu belirlenmiştir. Bu farklılıklara karşın her iki yapıtta da üst sınıfa olumsuz bir tutum olduğu görülmüş ve kişilerin kendilerini alt sınıfla özdeşleştirerek toplumsal haksızlıklara şiddetle cevap verdikleri saptanmıştır. Yapıtların incelenmesinden çıkarılan en önemli sonuç, iki yapıtta da metin figürlerinin, bireyin baskıcı ve adaletsizliğe sebep olan otoriteye karşı bireyselliğini koruma ve kendini var edebilme çabasıyla şiddete başvurdukları gerçeği olmuştur. Tez çalışmasında, üst sınıfın veya otorite rolündeki diğer yapılanmaların toplum içerisinde adaletsizliğe yönelmelerinin özellikle genç ve alt sınıftan bireylerce olumsuz karşılanacağı ve karşılıklı şiddeti ortaya çıkaracağı ve bireylerin kişisel anlamda şiddeti yaşamının sıradan bir parçası haline getirmesine sebep olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Sözcük Sayısı: 229

İÇİNDEKİLER

ÖZ

İÇİNDEKİLER

I.GİRİŞ.....1

II. YAPITLARDA ŞİDDETİ ORTAYA ÇIKARAN BİREYSEL VE TOPLUMSAL NEDENLER
VE ŞİDDETİN DIŞAVURUMU.....2

II.I.ŞİDDETİ ORTAYA ÇIKARAN BİREYSEL NEDENLER VE ŞİDDETİN DIŞAVURUMU..2

II.II. ŞİDDETİ ORTAYA ÇIKARAN TOPLUMSAL NEDENLER3

III.SONUÇ.....9

KAYNAKÇA

ARAŞTIRMA SORUSU: Anthony Burgess'ın Otomatik Portakal Ve Mehmet Eroğlu'nun Kusma Kulübü adlı yapıtlarında şiddet olgusu nasıl işlenmiştir?

I. GİRİŞ

İngiliz yazar Anthony Burgess'ın Otomatik Portakal adlı romanı yayınlandığı 1962 yılından itibaren yazarın tartışılan yapıtlarından olmuştur. Yapıtta Burgess'ın kendi deyimi ile "ultra-şiddet" olgusu işlenmektedir. Yapıttaki şiddet olgusunun günlük hayatın bir parçası haline geldiği distopya uzamı, gelecekte kurulmuş ve gerçek dışı öğeler içeriyor olsa da hem yapıtın yazıldığı, hem de günümüz toplumlarının yapısı ve görüşleri ile bağdaştırılabilecek şekilde yansıtılmaktadır. Bu toplumsal yapı şiddetin, hemen her bölümde öne çıkarılan bir öğe olması, toplumsal hayatın gündelik bir parçası haline gelen zarar verme dürtüsünün vurgulanması isteğinden kaynaklanmaktadır.

Yapıtta, odak figür Alex'in gözünden ve birinci tekil bakış açısından öznel anlatıma yer verilmesi, şiddete yönelmiş bireylerin yine bu olguya yönelik düşüncelerinin belirginleştirilmesine olanak sağlamaktadır. Toplumsal şiddetin odağında olan gençliğin somutlanmasında önemli role sahip olan Alex'in kurgudaki olaylara ve diğer figürlere yönelik tutumu, toplumsal şiddetin olağanlığını göstermektedir. Yazarın şiddeti özümsemiş, şiddete eğilime sahip gençliğin karakteristik özelliklerini belirgin şekilde barındıran Alex'i yapıtın odak figürü olarak seçmesinde Alex'in toplumdaki şiddet olgusuyla toplumdaki diğer figürlerden daha iç içe olmasının etkisi büyüktür. Okur, Alex'in aracılığıyla şiddetin toplumsal ve bireysel boyuttaki sebeplerini ayrıntılı ve açık bir biçimde değerlendirebilmektedir. Yapıtta şiddet, yalnızca bunu ortaya çıkararak nedenler üzerinden değil, bunun dışavurumu açısından da değerlendirilebilmektedir. Bu dışavurum, yapıtta genellikle üç şekilde gerçekleşmektedir; fiziksel, cinsel ve sözel şiddet bağlamında ortaya çıkan şiddet, kurgudaki olayların gelişiminde de etkili olmaktadır. Alex'in yansıttığı şiddetin cinsel ve fiziksel düzeyde olduğu görülmekle birlikte Burgess'in "*nadsat*" adını verdiği argo dolu bir kullanım içeren dili de şiddetin uygulandığı varlıkta ortaya çıkan duygusal travmanın derinliğini gözleri önünde sermektedir.

Mehmet Eroğlu'nun Kusma Kulübü adlı romanı, şiddet olgusunun boyutlarını yansıtması ve bu kavramın altında yatan nedenleri okuru rahatsız edecek kadar açık bir biçimde ortaya koyması açısından Otomatik Portakal'ın kurgusu ile benzerlik göstermektedir. Yapıtta şiddet farklı figürler üzerinden işlenmekte ve sözel ve fiziksel şiddet biçiminde okura yansıtılmaktadır. Yapıttaki metin figürünün zenginliği, şiddetin toplumsal ve bireysel boyutları konusunda geniş bir yelpaze sunulmasını sağlamaktadır. Magazin yazarı Bibi'den eski bir gerilla olan Zilan'a kadar uzanan geniş yelpaze, şiddetin toplumsal nedenlerinin yanında bireysel nedenlerinin de olduğunu göstermek açısından önemlidir.

II. YAPITLARDA ŞİDDETİ ORTAYA ÇIKARAN BİREYSEL VE TOPLUMSAL NEDENLER VE ŞİDDETİN DIŞAVURUMU

II.I. ŞİDDETİ ORTAYA ÇIKARAN BİREYSEL NEDENLER VE ŞİDDETİN BİREYSEL BOYUTTAKİ DIŞAVURUMU

Otomatik Portakal'da metin kişilerinin şiddet içeren davranışlara yönelmelerinin temelinde bireysel nedenler yatmaktadır. Bu nedenlerin başında da var oluş kaygısı, varlığını, gücünü kabul ettirme isteği gelmektedir. Şiddet yaşamsal bir gereksinimin sonucu ortaya çıktığından, sonuçta pişmanlık yaratmamakta, genellikle bir zevke dönüşmektedir. Metin kişileri, kendileri bilinçli olarak dile getirmeseler de aslında dış gerçekliğin yansıması sonucu şiddet içeren davranışları benimsemektedirler. Devletin, hayatın pek çok noktasında varlığını fiilen olmasa da kavramsal olarak hissettirdiği distopyanın yapıtta uzam olması bunun göstergesidir. Bu uzam, bireysel farklılığın yittiği bir yerdir. Bu da kendilerini tanımlama isteği içinde olan gençlerin önünde büyük bir engel, bir öfke sebebi olarak durmaktadır. Devletin bireyselliğe ve çoksensliliğe yönelik tutumu, odak figürde açıkça görülebilmektedir. Alex'in adının, hapisanede alınmaması, onu diğer mahkumlardan farksızlaştıran 6655321 numarasının ona verilmesi; özetle onun herkesle eşitlenmesi, bu durumun en belirgin örneğidir. Yapıtta devletin tekeli ve standartlaşmayı teşvik eden yanı, propagandalar yoluyla açıkça gösterilmektedir: "*Koridor başında bizim belediyenin hoş resimleri vardı. Eli yüzü düzgün lavuklarla piliçler tezgahlarla makinelerin başında gayet ciddi çalışıyorlardı.*"(27)

Devletin otoriteyi elinde tutması, farklılıklara hoşgörüsüz tavrı, özellikle gençlerde asiliğe, karşı çıkma isteğine neden olmaktadır. Bu direnme durumu "*18A'da oturan bazı çocuklar bu büyük resmi kurşun ve tükenmez kalemle süslemişlerdi tabii, cıvıldağ karırlarla lavukların vakur ağızlarına kıllar ve sert çubuklar ve balonlar içinde açık saçık laflar eklemişlerdi.*" (27) sözlerinden de anlaşılacağı gibi davranışa yansımaktadır. Alex'in yaşıtı olan normal gençler gibi okula gitmeyi reddetmesi bireyselliğini koruyabilmek, farklı kalarak kendini var edebilmeyi başarmak isteğinin sonucu olan bir tepkidir. Gençlerde bir tepki biçimi olarak şiddetin nedenleri arasında erkek egemen yapının baskınlığını hissettirme, otorite ve güç elde etme çabası da görülmektedir. Alex'in ve çetesinin kadın figürlere yönelik tutumları bunu örneklemektedir. Alex'in annesine karşı kaba ve olumsuz tutumuna, kız olan akranlarına uyguladığı cinsel şiddete yapıtta sıklıkla yer verilmektedir. Cinsel şiddetin üstünlük duygusunu yaratma işlevi "*Sokunca ıstırap çığlıklarını duydum ve Georgie ve Pete'in tuttıkları bu kanayan yazar lavuk neredeyse ellerinden kurtuluyordu.*" (21) sözlerinden anlaşılabilir. Yapıtta bir diğer figür olan F. Alexander'ın karısına tecavüz edilmesi ve yazarın bunu izlemeye zorlanması da gücün kimde olduğunu gösterme isteğinin sonucudur. Benzer şekilde cinselliğin şiddet ve karşı tarafa üstünlük kurma isteğiyle eşleştirildiği bir diğer bölüm ise Alex'in "*Taze bedenlerine*

neler yapıldığına uyanmaya başlamışlardı ... Eee, okula gitmeyeceklerse bir şekilde eğitilmeleri gerekiyordu. Sahiden de eğitilmişlerdi.” (41) sözleridir.

Yapıtta şiddetin otorite kurma ve güç arayışı ile ilişkisi çete içerisindeki çatışmalarda da görülmektedir. Yapıtta hem farklı çetelerin hem de Alex'in çetesinin üyelerinin aralarında üstünlük ve otorite için savaşmaları ile bu durum somutlanmıştır. Billyboy'un çetesine yaptıkları dövüş çeteler arası güç arayışı sonucu ortaya konan fiziksel şiddet, otoritenin göstergesidir: *"Artık bu koyunlar kimin çoban olduğunu anlamışlardır, diye düşündüm.”(48)*

Yapıtta şiddetin dışavurumu sonucu çoğunlukla zevk alma durumu açığa çıkmaktadır. Yapıtta odak figüre zevk veren pek çok eylem, şiddetle özdeşleştirilmekte ve sanatsallık kaygısı ile bağdaştırılmaktadır. Odak figür Alex, şiddeti cinselliğin bir parçası olarak görmekte ve benzer şekilde Beethoven ve diğer bestecilerin klasik müzik eserlerini şiddete teşvik edici bulmaktadır. Alex yapıtta yinelenen şiddet eylemlerinden zevk aldığını belirtmekte ve şiddeti müzik, dans veya cinsellik gibi " zevk verici" yan etkenlerle birleştirerek uygulamaktadır. Müziğin cinsel şiddeti körüklemesi *"(...) enjeksiyonun etkisiyle acayip ve felaket azmışım ve çok talepkârdım .” (41)* sözlerinden anlaşılabilir. Sanat kaygısının, şiddetten alınan zevkin bir yan etkisi olarak verildiğini söylemek doğru olacaktır. Odak figür, pek çok şiddet eylemini müzik ve dansla, görsel uyumluluk bağdaştırarak uyumlu hareketlerle uygulamaya çalışmaktadır. Yapıtta şiddetin müzikle ve dolayısıyla genel anlamda sanatla olan bağlantısı Alex'in yeni gelen mahkumu öldürmesinin ardından *"Rüyamda çok büyük bir orkestradaydım ey kardeşlerim, yüzlerce kişi vardı ve orkestra şefi Ludwig Van'la G. F. Handel'in karışımı filan gibiydi. (79)* sözleriyle somutlanmaktadır. Şiddetin sanatla uyumunun aranması, Alex'in yalnızca rüyalarında değil, bilinçli eylemlerinde de görülmektedir: *"Sonra vals yaparak –sol ki üç, sağ ki üç- sol yanaklarını yarmak, böylece kış yıldızlarının ışığında o pis, yağlı dobişko burnunun iki yanından aynı anda, sanki iki perde iner gibi kan boşalmasını seyretmek cidden çok tatmin edici oldu kardeşlerim. Kanlar kırmızı perdeler gibi iniyordu...”(15)*

Yapıtta şiddetin ardında yatan bireysel nedenlerle ilgili olarak belirtilmesi gereken son nokta ise şiddetten alınan zevkin maddi kazançla zıt düştüğüdür. Yapıtta Alex şiddet olgusunu sadece alınan duyuları yoluyla aldığı zevkle bağdaştırmıştır. Bu sebeple şiddet eylemleri sırasında figürlerin herhangi bir maddi kazanç gözetmediğini söylemek doğru olacaktır. Bu durum, yapıtta şiddet eylemlerinin estetik açıdan olumlu ve ayrıntılı betimlenmesi, odak figürün soygundan kazandığı parayı fakirlere vermeyi düşünmesi ve yaşlı kadınlara pek çok kez içki alması ile somutlanmıştır.

Mehmet Eroğlu'nun Kusma Kulübü isimli yapıtında şiddeti ortaya çıkaran bireysel boyuttaki nedenlerin önemi toplumsal boyuttakilere oranla daha azdır, bunun sebebi ise yapıttaki figürlerin şiddete yönelik tutumunun keyif almaya yönelik, sebepsiz ve saldırganca uygulanan bir şiddet anlayışı değil, daha fazla zarar ve

şiddetin ortaya çıkmasını engellemek ve önceden uygulanan şiddeti bir anlamda telafi etmeye çalışmak anlayışına sahip olmalarıdır.

Şiddete bireysel boyutta sebep olan arayışlardan birisi, intikam alma çabasıdır. Bu durum, yapıttaki önemli figürlerden Nihan aracılığıyla işlenmiştir. Nihan'ın şiddet eylemlerine yönelmesinde her ne kadar toplumsal sebepler öne çıkarılmış olsa da eskiden beraber olduğu ve evlenmeye çok yaklaştığı süreçte kaybettiği Fethi isimli kişinin intikamını alma isteği hissedilmektedir. Nihan'ın aşık olduğu kişinin kaybının sorumlusu olduğuna inandığı kişiden öç alma isteği kendi ağzından da aktarılmaktadır: "*Ben on beşimdeydim, o otuzunu geçmişti; görür görmez aşık oldum ona. (...) İyice dalınca sesimi yükselterek sordum. 'Onu Hayalet mi öldürdü?' (...) 'Bildiğim, Hayalet'in var olduğu ve Fethi'nin onu gördüğü...(...)' 'Ve sen bu Vakıf'a meydan okuyorsun, öyle mi?'*" (130-131-132)

Şiddete sebep olan bir diğer etken ise bireydeki kendini cezalandırma isteğidir. Odak figür Umut'un terk ettiği sevgilisinin ölümünü engelleyememesinin ardından kendini savunmayı reddederek kendini hapis cezasına mahkum etmesi bunun örneğidir: "*Onu itmedim. Ayrılmaya kararlı olduğumu anlayınca kendisi atladı.' ... 'Savcının iddianamesine karşı, hakime, söyleyecek bir şeyim yok, demişsin. Neden kendini savunmadın?'*" (...) "*Suçu kabullendim çünkü...*" (33) Yaşanılan kayıplardan kendini sorumlu hisseden figürlerin, kendilerini cezalandırma isteğinin kendine uyguladıkları şiddetle sonuçlanmasının diğer bir örneği, Nihan'ın çocukluğunda babasından ayrı düşmesinin nedenini gözlerinin mavi olmaması olarak görmesi ve kör olmak pahasına gözlerini maviye çevirmeye çalışmasıdır. Bu durum "*O gün eve dönerken aylardır aradığım cevabı, babamın bizi neden terk ettiğini bulmuştum. Kızın güzelliği, en çok da gözlerindeki mavilik için...*" (...) "*Günlerce, haftalarca, aylarca ağladım, sonra bir gece son çare olarak gözlerime mavi boya sıktım; tabii az daha bu yüzden kör olacaktım.*" (30-31) Bir yakının kaybının bireyin yaşamını etkilemesi ve bireyin kendini cezalandırarak arınma isteği, Nihan'ın sevdiği kişi olan Fethi'nin ölümünün intikamı için hayatını adamasında görülebilir. Nihan yapıtta bu kayıptan duyulan suçluluğun çetenin adalet arayışı için itici bir güç olmasını "*Fethi benim yüzümden öldü.*" (278) sözleriyle somutlamaktadır.

Yapıtta şiddetin bireyin iç dünyasında somutlanması ve bireysel boyutta dışavurumu için en önemli araç olan "mide bulantısı" bireylerin toplum içerisindeki eşitsizliğe sebep olan koşullara karşı verdikleri bireysel boyuttaki bir tepki ve bir anlamda da bu boyutta yaşadıkları bir iç hesaplaşmanın istemsiz sonucudur. Umut'un süt bulamayan bebekleri düşündüğünde midesinin bulanmasının istemsiz, bireysel bir tepki olduğunu söylemek mümkündür. Yapıttaki Vahit figürü, odak figürün yaşadığı iç hesaplaşmaların ve mide bulantısının şiddetin bireysel bir tepki olduğunu belirginleştirmek için kullanılmıştır.

Yapıttaki mide bulantısı gerçeği ile bağdaştırılabilecek bir diğer kavram, vicdandır. Bunun sebebi ise toplumsal boyutta gerçekleşen adaletsizlik ve şiddete yönelik tepkinin ortaya çıkışında bireyin vicdanının büyük bir etkiye sahip olmasıdır. Yine bu sebeple vicdan olgusu hem bir tepkinin sonucu hem de bir başkaldırının nedenidir. Vicdanın şiddete özellikle bireysel boyutta hem sebep hem de sonuç olmasının en önemli kanıtı ise çocukları cinsel istismara yönlendiren iş adamının daha fazla suç işlemesi için çetenin, tuzak kurulmasını hem engellemeye çalışmaları hem de bundan vazgeçememeleridir. Bu olay sonucunda çete üyeleri yeniden vicdanlarına yenik düşerek yaptıklarının iğrençliğini kabul etmişler ve ölmekte olan işadının üzerine kusmuşlardır.

Vicdan olgusunun farklı bir biçimde ortaya çıktığı ve kendini zarar verdiği adamak yoluyla "arınma" anlayışı Selim figürünün yaratılmasında da önemli bir yere sahip olmuştur. Mide bulantısının dışında kalan diğer önemli arınma yöntemi olan kendini zarar verilen olguya adamak, bireyin kendisine uyguladığı şiddetin ve vicdanın göstergesidir. Eski bir asker olan ve Güneydoğu Anadolu'da PKK'lı militanlarla savaşmış olan Selim, destek verdiği ve adına savaştığı tarafın cephe gerisinde, adalet sistemi içerisinde bireylere nasıl şiddet uyguladığını ve destek verdiği tarafın adalet sistemindeki adaletsizlikleri eski bir militan ve tutuklu olan Zilan figürü aracılığıyla fark ettiğini göstermektedir. Hapis günlerinde Zilan'a verilen zarar "*Zilan, beni görür görmez sağ eliyle btiğiozkurt işareti yapmaya çalıştı. Unutmadığı tek şey buydu; hapisteyken gardiyanlar her karşılaştıklarında bu işareti yapmazsa onu annesiyle görüştürmeyeceklerini söyleye söyleye zorla kazımışlardı beynine.*" (55) bölümünde anlatılmaktadır. Zilan'a verilen zarardan, eski görevi nedeniyle, kendini sorumlu tutan Selim, Zilan'a yakınlık göstermiş ve sorumluluğunu üstlenmiştir. Yine şiddet eylemleri sebebiyle yaşanan suçluluk duygusundan bir amaca adanarak arınma çabası, Selim'in hapisanede ölen insanların fotoğraflarından temsili bir "şehitlik" kurma çabasında da mevcuttur.

II. II. ŞİDDETİ DOĞURAN TOPLUMSAL NEDENLER VE ŞİDDETİN TOPLUMSAL BOYUTTAKİ DİŞAVURUMU

Otomatik Portakal'da şiddeti doğuran bireysel sebeplerin yanı sıra toplumsal sebepler de vardır. Daha önce de belirtildiği gibi devlet, günlük hayatın içerisinde bir otorite olarak varlığını sürdürmekte; varlığıyla farklılıkları ve çok sesliliği baskılamakta ve ortadan kaldırmaya çalışmaktadır. Gençliğin devlete karşı davranışlarda bulunmak yoluyla devlete karşı çıkması ise şiddetin oluşması anlamına gelmektedir ve devletin bu baskıcı ve standartlaştırıcı politikasının gençleri toplumsal boyutta olumsuz eylemlere yöneltmekte olduğu açıktır.

Devletin baskıcılığı, ve farklılıkları ve bireyselliği yok etme konusundaki çalışmaları yapıt boyunca pek çok kez vurgulanmıştır. Buna bir örnek, devletin "*Ludivico Yöntemi*"ni kullanarak farklı veya diğer bir deyişle suçlu bulunan kişilerin

iradesini yok etmeye kalkışmasıdır. Devlet eliyle suçluların şiddete yönelmesinin önüne geçilmesi adına bireylerin seçim hakkının yok edilmesi, devletin bireysellik karşısı tutumunun önemli bir kanıtıdır: "*Şimdiye kadar seçme şansı tamamen sende oldu. (...) Ancak vücudun, artık bizden yardım almadan, ilaç almadan, şiddete hemen ve yoğun bir şekilde, yılan görmüş gibi tepki verirse, ancak o zaman...*" (102) Bunun yanı sıra hapisaneyi ziyareti sırasında Alex tarafından önemli kişi olarak tanımlanan ve devleti temsil eden bakanın söylediği "*Yakında bu hapisanelerimizi siyasi suçlularla doldurmak zorunda kalabiliriz.(...) Bu aşağılık insanlar gibi adi suçlularla (...) baş etmenin en iyi yolu tamamen tedavide odaklanmaktır. Suç refleksini öldürmek yeter.*" (81) sözleri de devletin bireyselliğe karşı tutumunu kanıtlar niteliktedir.

Devletin bireyselliği baskılama çabası, bireysel sebepler bölümünde de incelenmiş olan üstünlük ve otorite kurma arayışıyla da ilişkilendirilebilir. Otorite mücadelesi, toplumsal boyutta fiziksel şiddete sebep olmakta ve devlet kavramına isyan eden gençlik, polisle çatışmaktadır. Devleti temsil eden polislerin otorite ve baskı sağlama çabalarını fiziksel şiddet olarak dışa vurmaları "*Tamam öyleyse çocuklar, şuna kanunları bizim de bildiğimizi,ama kanunları bilmenin her zaman yetmediğini göstermekle işe başlayalım.'* ... *Sonra leş kokulu kırmızı zumzuğunu karnıma geçiriverdi, ki bu haksızlıktı ve diğer bütün aynasızlar kahkahayı bastılar, sadece komiser bezgin, sıkılmış filan bir şekilde sırtmayı sürdürdü.*" (61) ifadelerinden ve Alex'in sorgu sırasında fiziksel şiddete maruz bırakılmasından da görülmektedir. Alex'in okula gitmeyi reddetmesi, gençlerin uyuşturucu kullanmaları, soygun ve reşit olmayan kişilerle cinsel ilişkiye girmeleri gibi toplum tarafından onaylanmayan davranışlar, devletin tutumuna karşı gençliğin isyanının başlıca örnekleridir.

Devlete ve kanunlara karşı başkaldırının şiddet şeklinde ortaya çıkmasının nedenlerden bir diğeri, devlet ve Tanrı kavramlarının bağdaştırılmasıdır. Din, yapıtta baskı ve standartlaştırmayı devletle birlikte temsil etmektedir. Benzer şekilde devletin otoritesini temsil eden ve bireyselliğin baskılanmasında önemli role sahip olan "polis", "din adamları" ile bağdaştırılmaktadır.. Devlet olgusunun din olgusuyla bağdaştırılıp şiddetin odağında olması durumu "*Tanrı yardımcınız olsun.*" (21) sözünün leitemotif olarak kullanılmasından anlaşılabilir.

Şiddete toplumsal boyutta sınıf çatışması da yol açmaktadır. Çete üyeleri ve odak figür Alex, alt sınıfa ait bir aileden geliyor olmaları nedeniyle çalışan/işçi sınıfa sempati beslemektedirler: "*... ne de olsa cepleri küçük bozukluklarla doluydu ve gerekirse çikolataları yoksullara ve açlara dağıtmaya hazırdı, gerçi etrafta bunlardan eser yoktu.*" (22). Çete ve Alex, kapitalist sisteme inanan kişileri de eleştirmektedirler: "*Büyük dobişko kapitalistler olma sevdası da nereden çıktı durup dururken?*" (46) Şiddete yol açan, kuşak çatışması olarak görünse de özellikle burjuva sınıfına mensup

bireylere duydukları nefrettir. Yapıtta bu sebepten entelektüel birikime sahip olduğu belirtilen kişiler çeteler ve özellikle de odak figür Alex tarafından şiddete maruz bırakılmış, nefretin odağına oturtulmuşlardır. Bu durum yaşlı bir profesörün kitaplarının parçalanması ve yazar F. Alexander'ın kitabının dalga geçilerek yok edilmesiyle açıkça ortaya çıkar: *Elindeki kristal kitabı çok eski olduğundan ve malların dayanıklı üretildiği zamanlarda yapıldığından çok kalın ciltliydi ve yırtması zordu, ama sayfaları parçalayıp bu cıyaklayan moruğun tepesine kocaman kar taneleri gibi saçmayı başardım ...*"(6)

Kusma Kulübü'nde şiddetin, toplumsal nedeni adaletsizlik ve sınıfsal farklılıklardır. Yapıtta zengin ve fakir kesim arasındaki çatışmanın temelinde alt kesim mensuplarının, üst kesimin maddi veya keyfi taleplerinin karşılanmasında meta olarak kullanılması yatmaktadır. Bu durumun en önemli örneği ise yapıttaki fakir ve zor durumdakileri sömüren işadamları figürleri olmuştur. Bu sebeple de Nihan, Umut ve çete tarafından alt kesime yapılanların intikamını alabilmek için pek çok kez hedef olarak bu kişiler seçilmiştir. Üst kesim mensuplarının alt kesimi daha alçak görüyor olmasına yönelik belirtmelerden en önemlisi ise yapıtın başlarındaki "*Bir seçkinin sahip olması gereken en önemli özellik vardı onda: Horgörü.*" (24) sözleridir. Toplumun zengin ve fakir kesimleri arasındaki çatışmanın şiddete sebep olması sadece üst sınıfın alt sınıfa şiddet uygulamasına değil, aynı zamanda alt sınıf üyelerinin fiziksel şiddet yoluyla toplumsal adaleti sağlamak amacıyla ayaklanmalarına neden olmaktadır. Yapıtta bazı olayların üst kesimi temsil eden Vakıf ve zengin işadamları ile mücadelenin ve alt sınıfın bu ayaklanmasının belkemiğini oluşturan çeteyle ve çete üyeleri üzerinden işleniyor olması; yapıtın odak figürü Umut'un oldukça fakir bir işçi ailesinden geliyor olması, çatışmanın, şiddetin altında sınıfsal ayrımın yattığını kanıtlamaktadır. Yapıtta bu olumsuz bakış açısının toplumun üst kesiminin alt kesimi baskılamak ve kullanma çabasıyla olan bağlantısı çete üyelerinden İsmail'in ünlü bir işadamına saldırmadan önce söylediği "*'Çünkü zenginler hep yoksulların ırzına geçerler,' dedi İsmail. 'Zenginler zenginleri becermezler, onlarla evlenirler. Zenginliğin penisi kuru, çatlak bir vajinada bir kez daha anlam kazanmaya hazırlanıyor. Tanık olduğumuz bu. Yoksulluğun becerilmesi...'*" (44) sözlerinden de anlaşılmaktadır. Bu noktalardan yola çıkılarak Kusma Kulübü yapıtında amaçsız şiddetin uygulanmadığının söylenmesi doğru olacaktır. Varlıklı üst kesimin alt kesimi kullanması ve sömürmesi, Nihan'ın çetesi ve Umut'un temsil ettiği alt kesimin ayaklanmasında itici bir güç olmuştur. Toplumsal düzenin önemli bir parçası haline gelmiş adaletsizlik olgusu ise, sömürü ve zarar vermek yoluyla çıkar sağlamaya çalışan bireylere karşı verilen bu mücadelede odak figür ve alt kesimin tarafında yer alan figürlerin şiddete yönelmesinde etkili olmuştur. Çetenin adaletsizliğe karşı mücadelesinde ise zengin veya üst sınıftan bireylere asla gereksiz yere saldırmaması ise daha önce de belirtilen "adaletsizlikle mücadele etme" anlayışından ileri gelmektedir. Bu sebeple ise çetenin ve figürlerin şiddet eylemleri için en çok adaletsizliğe uğradığı söylenen alt kesim mensupları taban olarak seçilmiştir. "*Bize*

yardım edecek aç ve yoksulları bulmalıyız. Vazgeçmeyecek olanları. Vicdanı olanları... Çetenin ideolojisi akıl değil, vicdan olmalı..." (279) sözleriyle çıkar gözetmeden, toplumsal adaletsizlikle savaşıma ve bir anlamda adaleti sağlama anlayışı dile getirilmiştir.

Nihan, İsmail, Zeynep gibi alt sınıfı temsil eden figürler ise kendilerini mücadele kapasitesine sahip bir grup olarak var edebilmek adına birlikte hareket etme yoluna gitmişler ve çete boyutunda üst sınıfa karşı şiddet eylemlerine devam etmişlerdir: "*Suç ortaklığından da öte bir şeydi bu. Edinemediğimi söylediğim hayatım değişmişti.*" (48) Toplumsal adaletsizliğe karşı verilen savaşta ise şiddetin ortaya çıkmasının kaçınılmaz olması, ancak üst kesime karşı savaşılan bu süreçte "böylesine asil bir sebebin zorunluluklarının yerine getirilmesi" anlayışı ise "*Zenginlikten nefret etmek! Bundan daha kutsal inanç olamaz. (...) Şiddet bazen adaletin ve yasaların temeli olur..."*(355) sözleriyle vurgulanmıştır.

Bireylerin kendi çıkarları uğruna sözel şiddete başvurmaları, yapıtta yan figürlerle somutlanmıştır. Toplumda yerleşmiş olan başarı, kazanç ve tanınmışlık uğruna diğer figürlerle çatışma anlayışı yan figürlerin oluşturulmasında etkili olmuştur. Bireylerin tanınmışlık için sözel boyutta şiddete başvurmaları ve karşılarındakilere zarar vermeleri, Umut'un magazinindeki yerini kullanarak şöhrete ulaşmayı hedefleyen Dilek ve alt sınıftan bireyleri geçici medya materyalleri olarak kullanarak halkın ilgisini elinde tutmaya çalışan magazin yazarı Bibi ile işlenmiştir. Bireylerin maddi, fiziksel çıkarlar uğruna zarar vermeyi göze almaları, çocuklarla cinsel ilişkiye giren, yasal olmayan yollardan ve fakirleri sömürerek para kazanan işadamları, toplumdaki bu yöndeki adaletsizliği temsil eden Vakıf kavramı ve Vakıf'ı temsil ettiği ve yapıttaki ana kötü figür olarak tasvir edilen Hayalet aracılığı ile de somutlanmıştır. Odak figürün ve çevresindeki çete üyesi figürlerin, özellikle baş etmeye çalıştıkları ve çıkarları doğrultusunda toplumsal şiddete ve adaletsizliğe sebep olan bu figürler ile yaşadıkları çatışmalarda fiziksel şiddete ve kusma refleksine başvurmaları ise bu noktada önem kazanmaktadır. Kişisel çıkarları için şiddete başvuran bireylere duyulan nefret, Umut'un bir anlamda bu adaletsizliğin parçası olarak gördüğü Bibi'ye karşı beslediği kötü duygular ile, "*Ben! Elime fırsat geçtiğinde canını yakacağım... Sonra o korkutucu düşünceyle irkildim: Belki üstüne de kusardım.*" (158) kesitinde de görülebileceği şekilde somutlanmıştır. Bu noktanın da göz önünde bulundurulmasıyla anlaşılabilceği gibi, toplumsal boyuttaki şiddetin ortaya çıkış sebebi, büyük oranda toplumsal adaletsizlik ve sınıf farklılıklarıyla bağdaştırılmıştır.

III. SONUÇ

Burgess'ın Otomatik Portakal'ı ve Mehmet Eroğlu'nun Kusma Kulübü yapıtları, özellikle şiddet olgusunun kurgunun ve iletmeye çalışılan mesajın merkezine yerleştirilmesi açısından olmak üzere pek çok yönden benzerliklere sahiptirler. Şiddetin işlenişinde öneme sahip olan ilk maddenin bireysel boyutta alınan keyif ve fiziksel çıkar arayışı olduğunu söylemek doğru olacaktır. Otomatik Portakal isimli yapıtta şiddetin işlenişinde bireyin şiddetten aldığı zevkin etkili olduğunu söylemek doğru olacaktır. Bu sebeple yapıtta bireylerin uyguladığı şiddet eylemlerinde alınan zevki artırmak için belirli bir düzen takip edilmiştir ve şiddet eylemlerinin estetik nitelikleri artırılmaya çalışılmıştır. Odak figür Alex için müziğin şiddete teşvik edici bir etken olması ve kan akıtması sırasında bile mükemmel bir simetri yaratmaya çalışması bu durumu örneklemektedir. Ne var ki Kusma Kulübü yapıtında şiddete olan bakış açısı önemli farklılıklar göstermektedir. Bu yapıtta odak figür Umut başta olmak üzere hemen tüm figürler şiddeti fiziksel zevk için değil, zorunluluktan doğan ve toplumsal adaletin sağlanması için uygulanması için bir araç olarak görmektedir: Bu durumun sebebiyle ise Kusma Kulübü yapıtında Otomatik Portakal'ın aksine sanatsallık kaygısı bulunmamaktadır, ancak toplumsal adaletin sağlanması amacıyla kişilere suçlarının anlatılması, karanlık düşüncelerin yaptıklarının sonuçlarının betimlenmesi gibi uygulamalarla Otomatik Portakal'dakine benzer şekilde şiddet eylemlerinin törenselliği korunmaktadır.

Şiddet olgusunun yapıtlardaki kullanımında ortaya çıkan farklılıklardan bir diğeri ise şiddetin kullanım amacından ortaya çıkmaktadır. Kusma Kulübü isimli yapıtta şiddetin kullanım amacı tamamen toplumsal bir amaca hizmet etmekken Otomatik Portakal yapıtında şiddetin amaçsızca ve tamamen anlık zevk için uygulandığını söylemek doğru olacaktır. Kusma Kulübü'nde çetenin şiddeti toplumdaki adaletsizliklerin karşılığını almak ve adaleti yeniden sağlamak için bir araç olarak kullanmasına karşın Otomatik Portakal yapıtında şiddetin büyük ölçüde toplumsal ve hatta bireysel bir amaçtan uzak olduğu söylenilebilir. Amaçsız şiddetin ise anlık keyif için uygulandığı Otomatik Portakal yapıtında, Kusma Kulübü'ndeki şiddet anlayışının aksine, şiddet olgusunun günlük hayatın bir parçası haline geldiğini söylemek doğru olacaktır.

Şiddetin yapıtlardaki işlenişinde farklılıkların olduğu bir diğer noktanın ise cinsellik olduğunu söylemek doğru olacaktır. Otomatik Portakal yapıtında cinsellik fiziksel şiddetin bir uzantısı olarak kullanılmıştır: Yapıt boyunca odak figür Alex diğer şiddet eylemlerindeki sanatsallık arayışını cinselliğe de yansıtmıştır ve otorite arayışını cinsel etkinlik sırasında yoğun olarak fiziksel şiddet kullanarak cevaplandırmaya çalışmıştır. Ancak Kusma Kulübü yapıtında ise durum tam tersi olmuştur: Odak figür için olduğu kadar Zeynep ve Nihan gibi yan figürler için de cinsellik yalnızlık ve dışlanmışlıkla baş etmek için bir yol olarak kabul edilmiştir ve şiddet ve cinsellik

arasında bir bağlantı kurulmamıştır. Otomatik Portakal yapıtında cinsellik olgusu zora ve çoğu zaman karşıdakinin isteğine karşı gerçekleştirilse ve karşı cinse üstünlük kurma ve bir meta olarak yaklaşma anlayışı benimsense de Kusma Kulübü'nde bu duruma aykırı olarak cinsellik bireysel keyiften daha çok birliktelik ve yalnızlıktan kaçınmak ile eşleştirilmiştir. Alex ilişkiye girdiği küçük kızların canını acıtmaya çalışarak aldığı zevki artırırken cinsellik sırasında canının acıyacağını düşünerek Umut'un Zeynep'le ilişkiye girmemesi bu durumu kanıtlayan örneklerdir.

Her iki yapıtın da şiddet yönünden incelemesinde belirtilmesi gereken en önemli ortak noktalardan birisi ise her iki yapıtta da şiddet eylemlerinin baskıcı otoriteye karşı bir tepki olarak kullanıldığıdır. Otomatik Portakal'da odak figür Alex ve çetesi "devlet" kavramının bireyleri baskılamakta kullanıldığı bir toplumda kendilerini var etmeye çalışmakta ve baskıcı otoriteyi temsil eden devlet ile sıkça çatışmaktadırlar. Buna paralel olarak ise Kusma Kulübü'nde devlet kavramının yerini "Vakıf" ve "Hayalet" kavramlarının aldığını söylemek doğru olacaktır, çünkü Otomatik Portakal'dakine benzer şekilde odak figür ve çete otoritenin baskıcı ve çoksesliliğe karşı olumsuz tutumuna sıkça şiddete başvurarak tepki vermektedir. Ayaklanma ve ayaklanmanın beraberinde getirdiği şiddet olgusunun baskıcı ve yukarıdaki otoriteye yöneltilmiş olması her iki yapıtta da üst sınıfa bakışın olumsuz olmasına, Otomatik Portakal'da burjuvaziye, Kusma Kulübü'nde zengin İstanbul sosyetesine, çete üyelerinin ve odak figürün alt ve baskılanan kesime daha yakın hissetmesine sebep olmuştur.

Otomatik Portakal ve Kusma Kulübü yapıtlarının şiddet olgusunun işleniş açısından ortak oldukları nokta, mide bulantısı ve kusma refleksidir. Her iki yapıtta da mide bulantısı bireyin içinde yerleşmiş ve toplumsal değerlere göre şekillenmiş bir otokontrol mekanizması görevini üstlenmiş ve istemsiz olarak ortaya çıkarak bireyin şiddete yöneliminde kısıtlayıcı rol üstlenmiştir. Her ne kadar bireylerin şiddete yönelmesini kısıtlayıcı bir etken olarak ortaya çıksa ve bireydeki vicdan olgusunu sembolize ediyor olsa da mide bulantısı her iki yapıtta da karamsar bir dille anlatılmıştır: Bu durumun sebebi olarak ise bireyselliği ve özgür iradeyi baskılayıcı bir özelliğe sahip olması ve bu yönden odak figürlerin çatıştığı otorite kavramı gösterilmiştir. Son olarak, mide bulantısının, Kusma Kulübü'nde çetenin yakaladıkları kişiye suçlarını okurken Umut'un vicdanını harekete geçirmesiyle ve Otomatik Portakal'da Alex'in devlet tarafından Ludivico yöntemi ile devamlı şiddete maruz bırakılarak şiddete dayanamaz hale getirilmesiyle ortaya çıkması, iki yapıtta da bu refleksin bireyin seçme hakkı ve imkanını kısıtlayıcı olması yapıtların ikisinin de şiddetin işleniş bakımından kusma ve mide bulantısı kavramlarında önemli bir ortaklığa sahip olduğunu göstermektedir.

Her iki yapıtın da göz önünde bulundurulmasının ardından varılabilecek en önemli sonucun ise her iki yapıtın da benzerlik ve farklılıklar göstermelerinin yanı sıra

yazdıkları dönemdeki toplumsal gerçeklikle olan bağlantılarının ve yazarlarının yaşadığı dünya ile ilişkilerinin önemli boyuta geldiğidir. İki yapıtın da yazarlarının yaşadığı toplumun ve toplumsal koşulların önemli özellikleriyle yadsınamaz derecede benzerlikler gösterdiğinin anlaşılması önemlidir: Özellikle Otomatik Portakal'da İngiltere başta olmak üzere dünyadaki hemen tüm toplumları temsil edecek şekilde alt sınıfına mensup kişilerin bireyselliğinin standartlaştırıcı bir otorite tarafından baskılanması ve alt sınıf gençliğin bu duruma şiddeti özümseyerek ve şiddete başvurarak karşılık vermesi ve çeteleşmesi öne çıkarılmışken, Kusma Kulübü'nde bireylerin şiddete yönelmesine sebep olan üst sınıfın alt sınıfı istismari ve büyük ölçüde bu sebeple ortaya çıkan toplumsal adaletsizlik kavramı vurgulanmış ve bu sebeple gerçek hayatta gündelik yaşantının içinde bulunabilecek ortamlar ve kişiler odaklanılmak üzere seçilmiştir. Belirtilen bu noktaların ışığında yapıtların toplumsal gerçekliği yansıtmada işleve sahip oldukları ve her ne kadar absürt öğelerle şiddetin ortaya çıkışı, uygulanışı ve sonuçlarını anlatıyor olsa da, gerçekte gündelik yaşamın bir parçası haline gelmiş gerçekleri sembolize ettiklerinin söylenmesi doğruluk kazanacaktır.

KAYNAKÇA

Otomatik Portakal, Burgess, Anthony (2013), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, Türkiye, ISBN: 978-9944-88-570-6

Kusma Kulübü, Eroğlu, Mehmet (2004), Agora Kitaplığı, İstanbul, Türkiye, ISBN: 975-8829-19-X